

**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

**ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΣΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ
ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ**

ΑΘΗΝΑ 2017

Περιεχόμενα

1. Η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (ΣΑΚ)	3
2. Η οικία Βαλλιάνων στις Κεραμειές, <i>Α. Γερούσης Μπεντερμάχερ, & Γ. Θωμάς</i>	5
3. Πιθανές μελλοντικές επεμβάσεις: Το αγροτικό συγκρότημα του αρχοντικού Βαλλιάνου, <i>Κ. Δημητσάντου-Κρεμέζη</i>	11

Συντονισμός προγράμματος:

Κ. Κουτσαδέλης, αρχαιολόγος

Επικοινωνία

Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς
Τριπόδων 28,
105-58, Αθήνα

Τηλ.: 210 3225245, εσωτ. 3
Φαξ: 210 3225240
E-mail: sak@ellinikietairia.gr
Ιστοσελίδα: www.ellet.gr

1. Η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (ΣΑΚ)

Η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος & Πολιτισμού – σωματείο μη κερδοσκοπικό, μη κυβερνητικό – ιδρύθηκε το 1972 από τον Κώστα και την Λυδία Καρρά και έκτοτε αγωνίζεται για την διάσωση και ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, την προστασία των οικοσυστημάτων και της οικολογικής ισορροπίας, καθώς και για την προώθηση της αειφόρου χρήσης των φυσικών και ενεργειακών πόρων της χώρας. Στην προσπάθεια μας αυτή στηριζόμαστε στην συνδρομή και συνεργασία χορηγών, επιστημόνων, εθελοντών, μελών και φίλων μας.

Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί έναν από τους κύριους στόχους της Ελληνικής Εταιρείας. Με αναστηλωτικές επεμβάσεις, μεταξύ άλλων, στη *Νέα Μονή Χίου*, στον *Όσιο Λουκά* και στο καθολικό της *Μονής Σωτήρος στον Χορτιάτη* Θεσσαλονίκης, καθώς και με κινητοποιήσεις για την προστασία παραδοσιακών οικιστικών συνόλων, όπως η *Πλάκα* και η *Υδρα*, έχει πετύχει την διάσωση και ανάδειξη πλήθους μνημείων.

Το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (ΣΑΚ) ιδρύθηκε το 1995 και δραστηριοποιείται στους εξής τομείς:

α) Πρότυπη αναστήλωση και ανάδειξη μνημείων που κινδυνεύουν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αναστηλωτικών έργων, με χορηγίες ιδιωτών ή κοινωφελών ιδρυμάτων (π.χ. Ίδρυμα Λεβέντη, Ίδρυμα Νιάρχου), αποτελούν το Καμπαναριό του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων στην Βενετία, η Κόκκινη Εκκλησία/ Kizil Kilise στην Καπαδοκία, ο Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων στο Λυγουριό Αργολίδος, ο Άγιος Νικόλαος στην Καστάνια Μάνης, η βόρεια πτέρυγα της Μονής Αγίου Λαυρεντίου στο Πήλιο, το καθολικό της Μονής Σωτήρος στο Αλεποχώρι Αττικής, ο Άγιος Γεώργιος ο Καθολικός και η Αγία Κυριακή στην Παλαιοχώρα Αίγινας, καθώς και ο δίδυμος ναός Αγίας Άννης και Κοιμήσεως της Θεοτόκου στα Ταίρια Μονεμβασίας. Το ΣΑΚ χρηματοδότησε, επίσης, την συντήρηση των τοιχογραφιών της Τράπεζας της Μονής Αγίας Αικατερίνης στο Σινά και του Αγίου Χαραλάμπους στο Πέραμα Ιωαννίνων. *Πρόσφατα ολοκληρώθηκαν τα έργα αποκατάστασης του Αγίου Πέτρου στην Καστάνια Μάνης και της Αγίας Κυριακής στην Απείρανθο Νάξου.*

β) Μελέτες αποκατάστασης μνημείων, όπως η Αγία Σοφία-Οδηγήτρια στην Μονεμβασία, ο Άγιος Τίτος στην Γόρτυνα Κρήτης, ο Άγιος Νικόλαος στον Οξύλιθο Ευβοίας, ο παλαιός Ταξιάρχης στα Μεστά, η παλαιά Μονή Φιλοσόφου στη Στεμνίτσα,

το Κάστρο Λεονταρίου, καθώς και τα καθολικά της Ι.Μ. Θεοτόκου στα Σίσια και των Αγίων Φανέντων στη Σάμη Κεφαλονιάς.

γ) Δράσεις για την διάσωση μνημείων. Το ΣΑΚ έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την διάσωση πλήθους μνημείων σε όλη την Ελλάδα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του *Πύργου στην Αγία Μαρίνα Κέας* (4^{ος} π.Χ. αι.) με χρηματοδότηση που εξασφάλισε το ΣΑΚ πραγματοποιήθηκε η μελέτη και η επίβλεψη τοποθέτησης προστατευτικού ικριώματος, για την αποτροπή κατάρρευσης τμημάτων του μνημείου. Το ΣΑΚ χρηματοδότησε, επίσης, τις αποτυπώσεις των κτηρίων του *κτήματος Τατοΐου* και πέτυχε την κήρυξή τους ως μνημείων νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ έκτοτε αμείωτο παραμένει το ε διαφέρον του για την διάσωση και ανάδειξη του κτήματος.

δ) Προγράμματα καταγραφής και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, όπως «*Το Μοντέρνο Κίνημα της Αθήνας*» (<http://modmon.ellet.gr/>) και «*Μνημεία υπό Απειλή*» (www.mua.gr).

ε) Παρεμβάσεις για την σωτηρία των παραδοσιακών οικισμών, όπως η Ύδρα, για την προστασία της οποίας το ΣΑΚ έχει προσφύγει επανειλημμένως στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Για την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών και την ανάπτυξη ενός γόνιμου διαλόγου μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, κατά τα τελευταία έτη έχουν διοργανωθεί ημερίδες σε Αθήνα, Σίφνο, Ιωάννινα, Βόλο, Χανιά, Ύδρα και Καλαμάτα και Καστοριά.

στ) Υποτροφίες. Το ΣΑΚ έχει χορηγήσει πλήθος υποτροφιών σε αρχιτέκτονες και αρχαιολόγους για μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του York της Μεγάλης Βρετανίας στο αντικείμενο της συντήρησης και αποκατάστασης μνημείων.

ζ) Εκδόσεις βιβλίων και ενημερωτικών εντύπων με κύριους στόχους την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα πολιτισμού όπως οι τόμοι «*Εκκλησιαστική Αρχιτεκτονική*» και «*Αθηναϊκές Κατοικίες του Μοντέρνου Κινήματος*», «*Το Α΄ Κοιμητήριο της Αθήνας*».

η) Europa Nostra. Η Ελληνική Εταιρεία αντιπροσωπεύει την Europa Nostra στην Ελλάδα, μίας ΜΚΟ πανευρωπαϊκής εμβέλειας η οποία με ένα εκτεταμένο δίκτυο επαγγελματιών και εθελοντών εργάζεται με προσήλωση για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης. Το ΣΑΚ υποβάλλει προτάσεις για τα βραβεία πολιτιστικής κληρονομιάς που απονέμουν από κοινού κάθε χρόνο η Europa Nostra με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

2. Η οικία Βαλλιάνου στις Κεραμειές

α) Εισαγωγή

Το αρχοντικό βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του οικισμού των Κεραμειών. Οι Κεραμειές βρίσκονται στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού και αποτελούσαν ανέκαθεν έναν από τους μεγαλύτερους οικισμούς της Λειβαθούς. Γύρω από την κεντρική πλατεία του οικισμού συναντά κανείς την εκκλησία του Αγίου Βασιλείου με το πυργοειδές καμπαναριό, το σχολείο, αρχοντικά, όπως το «κόκκινο σπίτι», ελαιοτριβεία, στάβλους, άλλα επισκευασμένα άλλα εγκαταλειμμένα, όλα ευεργετήματα της οικογενείας των Βαλλιάνων.

Οι αδελφοί Βαλλιάνοι (Παναγής, Ανδρέας, Μαρής) αποτελούν κλασσικό παράδειγμα ευεργετών της ελληνικής διασποράς του 19^{ου} αι. Προέρχονταν από φτωχή οικογένεια από τις Κεραμειές, όμως μέσω της εμπορικής και ναυτιλιακής δραστηριότητας κατάφεραν να πλουτίσουν γρήγορα και να ανελιχθούν κοινωνικά. Δεν ξέχασαν όμως την ιδιαίτερη πατρίδα τους και με διαρκείς ευεργεσίες έμειναν στην ιστορία ως οι μεγαλύτεροι ευεργέτες του νησιού. Η μεγαλύτερη ευεργεσία τους, βέβαια, είναι η ανέγερση της Εθνικής Βιβλιοθήκης στην Αθήνα, η οποία ολοκληρώνεται μερικούς μήνες μετά τον θάνατο του Παναγή Βαλλιάνου το 1902.

Εικ. 1. Αριστερά: Χάρτης της Κεφαλονιάς, στον οποίο δηλώνεται η θέση των Κεραμειών. Άνω: Αεροφωτογραφία της οικίας Βαλλιάνου.

Το εν λόγω αρχοντικό σύμφωνα κτίζεται λίγα χρόνια μετά τον θάνατο του Παναγή Βαλλιάνου, από τον Μιχάλη Σπύρου Βαλλιάνο, ο οποίος επίσης διακρίνεται στις εμπορικές επιχειρήσεις. Μένει στο αρχοντικό μέχρι το θάνατο του το 1932, και έκτοτε το αρχοντικό ουσιαστικά εγκαταλείπεται, ενώ καταλαμβάνεται κατά τα πρώτα χρόνια του Β' Παγκοσμίου πολέμου από Ιταλούς κατακτητές. Μετά τους καταστρεπτικούς σεισμούς του 1953, στο αρχοντικό γίνονται επισκευές σωστικού χαρακτήρα από τον Σπύρο Ματιάτο, απόγονο της οικογενείας των Βαλλιάνων, χωρίς να αλλοιωθεί διόλου η μορφή του κτηρίου.

Οι κληρονόμοι της οικίας δώρισαν το μερίδιο τους στο τότε Δήμο Λειβαθούς, ώστε στον εν λόγω κτήριο να στεγαστεί δημοτική βιβλιοθήκη. Το κτήριο έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο μνημείο (ΦΕΚ 420/ΑΑΠ/6-10-2010), *«καθώς αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αρχοντικού σε αγροτική περιοχή του νησιού, σημαντικού για την μελέτη εξέλιξης της αρχιτεκτονικής στην Κεφαλονιά, ως ένα από τα ελάχιστα δείγματα κτηρίων, που διασώθηκαν από τους σεισμούς του 1953, με ιδιαίτερο κοινωνικό ενδιαφέρον»*.

β) Περιγραφή του αρχοντικού

Το κτήριο ανήκει τυπολογικά στην κατηγορία «sette» (7), τύπος που συναντά κανείς στα χωριά της Κεφαλονιάς, η κάτοψη του κτιρίου, δηλαδή, είναι σχήματος «Γ». Τα πλεονεκτήματα του εν λόγω σχήματος είναι ότι δημιουργείται μία εσωτερική αυλή, γύρω από την οποία εκτείνονται οι χώροι – λειτουργίες, χωρίς να δημιουργούνται διάδρομοι μεγάλου μήκους. Οι μεταγενέστερες, πιθανόν, ισόγειες προσθήκες στην εσωτερική αυλή δεν αλλοιώνουν την αρχική σύνθεση του κτηρίου.

Η οικία είναι διώροφη, η μακρά της πλευρά έχει μήκος 19 μ. και η στενή 14,50 μ., ενώ το ύψος της είναι περίπου 7 μ. Η κύρια είσοδος γίνεται από το κεντρικό πορτόνι του δυτικού μαντρότοιχου, μέσω της εσωτερικής αυλής. Ευθύγραμμη συμπαγής εξωτερική σκάλα οδηγεί σε πλατύσκαλο – βεράντα, το «Μότζο», από όπου γίνεται η είσοδος στον όροφο του κτηρίου («Πιάνο Νόμπιλε»). Στο ισόγειο βρίσκονται η κουζίνα, ο μεγάλος αποθηκευτικός χώρος, το «κατώι», βοηθητικοί χώροι και το γραφείο του άλλοτε ιδιοκτήτη. Στον όροφο συναντά κανείς μια βοηθητική κουζίνα, την τραπεζαρία, τρία υπνοδωμάτια και την σάλα με τον εξώστη που κοιτά στην κεντρική πλατεία των Κεραμειών.

Το κτήριο είναι λιθόκτιστο. Αν και το κτίσιμο της τοιχοποιίας δεν δείχνει ιδιαίτερη επιμέλεια, τα σημεία ενίσχυσης του κτηρίου (γωνίες, διάζωμα, πλαίσια ανοιγμάτων, γείσο) έχουν κατασκευαστεί με μεγάλη επιμέλεια, από σκληρό λαξευμένο πορόλιθο, το

«πωρί», που εξορύσσεται στα λατομεία των Μεταξάτων. Η ιδιαίτερη επιμέλεια κατά την κατασκευή των σημείων ενίσχυσης του κτηρίου έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην απορρόφηση των δυνάμεων των καταστρεπτικών σεισμών του 1953.

Τα πατώματα, οι εσωτερικοί τοίχοι του ορόφου καθώς και η στέγη του κτηρίου είναι κατασκευασμένα από ξύλο. Οι όψεις χαρακτηρίζονται από τη συμμετρία των ανοιγμάτων, τα ανεπίχριστα σημεία ενίσχυσης, τα συμπαγή εξώφυλλα, τις εκλεπτύνσεις όσον αφορά στις προεξοχές του διαζώματος και των ανοιγμάτων του ορόφου, καθώς και την ιδιαίτερα επιμελημένη λίθινη κλίμακα με τα μεταλλικά κιγκλιδώματα.

Όλα τα ταβάνια του ορόφου είναι διακοσμημένα με διάφορα ευφάνταστα ζωγραφικά θέματα ζωηρών αποχρώσεων, ενώ αντίστοιχα θέματα κοσμούν επίσης τα ανώτερα τμήματα των εσωτερικών τοίχων των δωματίων του ορόφου.

Πρόκειται για μορφολογικά στοιχεία και εκλεπτύνσεις που αποσκοπούν σε μια λιτή και διακριτική σύνθεση στοιχείων ως προς την διαμόρφωση των όψεων και του εσωτερικού, σηματοδοτώντας την κύρια χρήση της κατοικίας στον όροφο, ενώ παράλληλα στοχεύουν στην άριστη λειτουργία της κατασκευής. Τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά της λιτής και συνάμα διακριτικής προσεισμικής αρχιτεκτονικής της Κεφαλονιάς.

Εικ. 2. Βόρεια όψη της οικίας, σημερινή κατάσταση.

δ) Άξονες πρότασης αποκατάστασης

Οι άξονες της πρότασης αποκατάστασης του αρχοντικού αφορά αφενός στην αποκατάσταση του μνημείου σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις που διέπουν την προστασία των μνημείων (Χάρτης της Βενετίας, Σύμβαση Γρανάδας κ.α.) με σκοπό αφ' ενός την ανάδειξη των αισθητικών, αρχιτεκτονικών και ιστορικών αξιών του κτηρίου, και αφετέρου στην επαναλειτουργία του ως βιβλιοθήκης.

Το κτήριο είναι ικανό να φιλοξενήσει την νέα αυτή κοινωφελή λειτουργία, χωρίς την αλλοίωση της μορφής του, της κλίμακας του, της σχέσης του με το άμεσο περιβάλλον, της διάρθρωσης των εσωτερικών του χώρων και της διακόσμησης του, καθώς ανταποκρίνεται στις χωρικές απαιτήσεις μιας σύγχρονης δημοτικής βιβλιοθήκης.

Οι άξονες της πρότασης αποκατάστασης και λειτουργίας του αρχοντικού ως δημοτικής βιβλιοθήκης συνοπτικά είναι οι ακόλουθες:

1. Με την επαναλειτουργία του κτηρίου ως δημοτικής βιβλιοθήκης εξασφαλίζεται η συνεχής προστασία και συντήρηση του μνημείου, μέσω της αδιάλειπτης χρήσης του.
2. Η έντονη σεισμικότητα της περιοχής, οι βλάβες που έχει υποστεί το μνημείο από τους καταστροφικούς σεισμούς του 1953, η κάτοψη σχήματος «Γ» που καθιστά το κτήριο ευπαθές στο σεισμό σε συνδυασμό με την νέα του χρήση επιβάλλουν την λήψη των κατάλληλων μέτρων για την εξασφάλιση της στατικής επάρκειας του κτηρίου. Η ενίσχυση της τοιχοποιίας, όπως επίσης και η αποκατάσταση και περαιτέρω ενίσχυση της διαφραγματικής λειτουργίας του οικοδομήματος αποτελούν κύριο στόχο της επέμβασης. Οι ενισχύσεις αυτές οφείλουν να είναι διακριτές από τα αυθεντικά δομικά στοιχεία, ενώ παράλληλα να ενσωματώνονται αρμονικά στο σύνολο
3. Η διατήρηση της αυθεντικότητας του μνημείου σε υψηλό ποσοστό. Αυτή η αρχή αφορά στην διάρθρωση των χώρων, στα μορφολογικά του στοιχεία, στην διατήρηση και αποκατάσταση όσων στοιχείων του δομικού συστήματος του κτηρίου (ξύλα στέγης, πατώματος, τμήματα τοιχοποιίας) μπορούν να συντηρηθούν και στην αντικατάσταση όσων παρουσιάζουν έντονη φθορά σύμφωνα με τα σχέδια τεκμηρίωσης.
4. Στο κτήριο θα υπάρξει πρόβλεψη για πρόσβαση από άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το αρχοντικό των Βαλλιάνων αποτελεί ένα από τα ελάχιστα δείγματα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της «προσεισμικής» Κεφαλονιάς, καθώς κατά τους σεισμούς το 1953 περίπου το 90% των κτισμάτων του νησιού κατέρρευσε. Η διατήρηση κάποιων από τα κτίσματα που ακόμη στέκονται και χαρακτηρίζουν την «προσεισμική» Κεφαλονιά, μαζί με τις αναμνήσεις που «κουβαλούν» στο πέρασμα του χρόνου, είναι επιβεβλημένη για τις επόμενες γενεές.

Εικ. 4. Δυτική όψη της οικίας, σημερινή κατάσταση.

ε) Προϋπολογισμός μελέτης αποκατάστασης οικίας Βαλλιάνου

Η προμελέτη αποκατάστασης του μνημείου, η οποία έχει εκπονηθεί από τον αρχιτέκτονα Αιμίλιο Γερούση Μπέντερμαχερ, τον πολιτικό μηχανικό Γ. Θωμά και τον τοπογράφο μηχανικό Γ. Ματζαράκη, έχει εγκριθεί *Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Δ. Ελλάδος, Πελοποννήσου και Ν. Ιονίου* (ΥΠΠΟ.Α/ΥΝΕΜΤΕΔΕΟΝΙ/Φ09-β/2234, με ημερ. 21/6/2016). Η προμελέτη εκπονήθηκε με την πολύτιμη οικονομική στήριξη του Διεθνούς Αερολιμένος Αθηνών, καθώς και του Μαρίνου και Αιμιλίας Γερουλάνου, συνολικού ύψους 7.000 €.

Το κόστος της πλήρους μελέτης για την αποκατάσταση του κτηρίου (αρχιτεκτονική μελέτη, στατική μελέτη, ηλεκτρομηχανολογική μελέτη, μελέτη συντήρησης τοιχογραφιών, οροφोगραφιών, λίθινων και μεταλλικών στοιχείων, τεύχη δημοπράτησης) ανέρχεται σε **20.000 ευρώ**, συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ 24%.

Η μελέτη θα πληροί πλήρως τις προδιαγραφές που θέτει του ΥΠΠΟΑ, από το οποίο και θα λάβει τις απαιτούμενες εγκρίσεις, ώστε στην συνέχεια το έργο αποκατάστασης να είναι ώριμο προς υλοποίηση.

3. Πιθανές μελλοντικές επεμβάσεις:

Το αγροτικό συγκρότημα του αρχοντικού Βαλλιάνου

Το αρχοντικό Βαλλιάνου αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου αγροτικού συγκροτήματος, το οποίο συντίθεται από τα οργανικά μέρη μιας μεγάλης πλούσιας αγροικίας των αρχών του 20^{ου} αιώνα – την αρχοντική οικία, τη μονάδα παραγωγής και όλα τα άλλα βοηθητικά κτίσματα. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο σύνολο, το οποίο εμπεριέχει πλήθος στοιχείων που αφορούν στην ιστορία, την κοινωνική δομή, την οικονομία, ακόμα και στην οικοδομική παράδοση του νησιού και το οποίο αποτελεί παράλληλα ένα πολύτιμο τεκμήριο του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα των οικισμών της προσεισμικής Κεφαλονιάς.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το *ελαιοτριβείο* του συγκροτήματος. Ο κύριος χώρος του διαρθρώνεται σε επιμέρους πλατώματα με κατασκευές σύμφωνα με τη γραμμή παραγωγής, όπως κτιστές βάσεις μηχανημάτων, φούρνους, πλυντήρια, κλπ. Διατηρείται σχεδόν το σύνολο του μηχανικού εξοπλισμού, καθώς και αρκετά κινητά αντικείμενα. Η σχετικά καλή διατήρηση του διευκολύνει την αποκατάστασή του και τη μετατροπή του σε έναν επιβλητικό, άρτια εξοπλισμένο και διδακτικό βιομηχανικό μουσειακό χώρο.

Σε μια επόμενη, λοιπόν, φάση η αποκατάσταση θα μπορούσε να επεκταθεί, πέραν της κατοικίας, στο συγκρότημα του ελαιοτριβείου και των άλλων βοηθητικών κτηρίων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αξιοποιηθεί ένα ιδιαίτερος ενδιαφέρον δείγμα από το πολιτιστικό απόθεμα της Κεφαλονιάς με στόχο την δημιουργία ενός αξιόλογου πολιτιστικού χώρου και ενός σημαντικού πόλου έλξης επισκεπτών.

Εικ. 5. Ελαιοτριβείο, απόψεις του εσωτερικού και του εξοπλισμού του.